

Boek over 111 jaar Openbare Bibliotheek Zutphen

'Eén boek is geen boek'

ZUTPHEN - De Zutphense bibliotheek bestaat volgende week 111 jaar. Cor Witbraad beklom twee jaar geleden de trap naar de bibliotheekzolder, stofte de bibliotheekgeschiedenis af en schreef een boek over meer dan een eeuw lezen, leren en lenen.

Door Alize Hillebrink

'Wee den mensch die maar één boek leest' is de titel van het boek dat volgende week verschijnt.

"Thomas van Aquino," zegt Cor Witbraad monter. "Die titel vind ik zo passen bij wat de bibliotheek altijd is geweest. Aquino doelde erop dat een lezer ieder onderwerp van alle kanten moet bestuderen. Eén boek is geen boek. In principe moet altijd alles beschikbaar en verkrijgbaar zijn."

De Zutphense bibliotheek begon als leeszaal in de Zutphense Rosmolensteeg in 1908. "Het gaf mensen de gelegenheid om te lezen in een verwarmde ruimte. In 1910 werd de boekenuitlenfunctie erbij gevoegd."

Huis in 't Veld: "Zo ontstonden honderd jaar geleden veel bibliotheken. Het aantal boeken moest natuurlijk ook worden opgebouwd."

Bij veel bibliotheken zie je nog de oude benaming: Openbare Leeszaal en Bibliotheek (OLB). Eerst de leeszaal, later werd daar de bibliotheek aan toegevoegd."

Volksverheffing

Ter volksverheffing, werd het genoemd. "Nu vinden we dat een badinerende term," zegt Huis in 't Veld, "maar de functie, het verbeteren van de taal en leesvaardigheid en het recht op toegang tot kennis, is in al die jaren niet veranderd. We noemen het nu 'bevorde-

Een gesprek met ...

Cor Witbraad. Foto: Henk Derksen

... de man van het boek

ring, het is nog steeds de papraplu die je er overheen kunt leggen, die is al die jaren hetzelfde gebleven."

Zutphen was de zesde openbare bibliotheek in Nederland. Een gemeentebibliotheek zoals in sommige plaatsen, heeft Zutphen nooit gehad. "Het was vanaf het begin een stichting," zegt Witbraad. "Altijd zelfstandig. Dat was zelfs een principe. Ontstaan vanuit de goeude burgerij. Een privé-instelling, maar zonder financiële ondersteuning van bedrijven."

De leeszaal/bibliotheek aan de Rosmolensteeg was niet de enige in Zutphen. "Er waren toen in Zutphen meer boekenleenmogelijkheden," zegt Witbraad. "De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen was er bijvoorbeeld ook. Die ging in 1921 over naar de bibliotheek." "Je had toen nog de strijd tus-

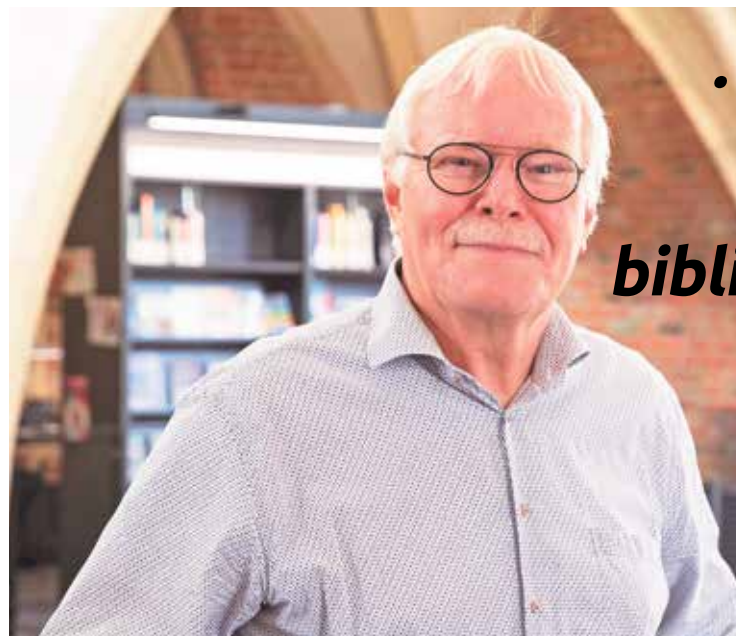
sen de openbare, protestant-christelijke en katholieke bibliotheek," zegt Huis in 't Veld.

"Bij de oprichting van de bibliotheek moest een katholieke dame zich terugtrekken uit het oprichtingscomité. Dat gebeurde, schreef zij, na 'bezoek van een onzer Heeren Geestelijken."

Na de Rosmolensteeg volgde in 1940 de verhuizing naar Dat Bolwerck, in 1964 de Martinitschool aan de Waterstraat en vanaf 1983 zit de bibliotheek op de huidige locatie in de Broederkerk. Vanaf 1986 voegde Gerard Huis in 't Veld zich erbij.

Eerst als interim, daarna als directeur. Inmiddels werkt hij er 35 jaar. En passant vertelt hij dat dit zijn laatste jaar is. "Volgend jaar in augustus ben ik pensioengerechtigd zoals dat heet."

... en de man van de bibliotheek

Gerard Huis in 't Veld directeur Graafschap Bibliotheken. Foto: Patrick van Gemert

Wapens verborgen in bibliotheek

Terug naar Witbraad die, zich door de jaren heen ploeterend, wel een aantal dingen opvielen. Zoals? "De oorlogsjaren en de boekcensuur onder andere."

In de Tweede Wereldoorlog zat de landelijke bibliotheekinstelling op de schoot van de bezetter. De bibliotheek kreeg lijsten met titels die verwijderd moesten worden. Uit lijfsbehoud werden alle opdrachten opgevolgd."

"In de oorlog was de bibliotheek in Zutphen wel braaf," zegt Huis in 't Veld "Althans, die indruk wekte ze naar de buitenwereld toe. We hebben in ieder geval niks teruggevonden waaruit bleek dat ze ongehoorzaam waren aan de dictaten van de bezetter."

Van de Deventer bibliotheek is bekend dat daar verboden bibliotheekboeken werden opgeslagen in de kelder, geheim gehouden voor de bezetter.

Witbraad: "Nou, er zijn wel ontsnapte politieke gevangenen verstopt in de bibliotheek in Dat Bolwerck en er heeft een Joodse vrouw ondergedoken gezeten."

Ook werden er wapens verborgen. Na de oorlog kwam dat aan het licht toen de architect in 1946 kwam inspecteren. Hij zei: het lijkt wel of hier is gewoon. En dat was ook zo."

De strijd om de financiën loopt als een rode draad door het bestaan van de bibliotheek

Een ander facet is de strijd om de financiën, die als een rode draad door het bestaan van de bibliotheek loopt.

Witbraad: "De gemeente houdt van de bibliotheek, maar zodra het om de jaarlijkse financiering gaat zijn ze niet zo scheutig. Komen er bezuinigingen, dan is de bibliotheek meteen de klos."

"Als een Pavlovreactie zie je dat dan overal in het land," reageert Huis in 't Veld.

Witbraad: "Ze subsidiëren een zelfstandige organisatie, maar als er financiële nood is, vertellen ze zelfs hoe het moet. Waar bemoeien ze zich mee, denk ik dan."

'Het is soms net Goede Tijden, Slechte Tijden'

"Er zijn wel prestatieafspraken en meestal gaat alles wel in goed overleg, maar het is net Goede Tijden, Slechte Tijden," zegt Huis in 't Veld.

Witbraad frons: "De liefde is er, maar komt de gemeente

in nood dan is de liefde ver te zoeken."

Dat Zutphenaren onvoorwaardelijk van hun bibliotheek houden bleek onder andere uit de strijdvaardigheid in 2011 toen de Zutphense bibliotheek wegens bezuinigingen dreigde te moeten sluiten. Een petitie werd maar liefst 17 duizend keer ondertekend.

Wat hem ook trof is de breedte van de bibliotheek. "Tegenwoordig is de biebps een Nationale Bibliotheekpas waarmee je ieder boek of medium uit alle uithoeken van Nederland naar je toe kunt halen," vertelt Witbraad.

"En je kunt ook overal in het land boekenlenen en terugbrengen," voegt Huis in 't Veld daaraan toe.

Witbraad mag dan wel een betrokken burger zijn zoals hij zichzelf noemt, hij is niet de eerste de beste.

Het vorsen in archieven, het verzamelen en er uiteindelijk een boek over schrijven doet hij niet voor het eerst.

Bij Buma/Stemra werkte hij jarenlang in de wereld van het auteursrecht en schreef er een vuistdik boek over.

Het idee voor een boek over 111 jaar bibliotheek Zutphen ontstond eigenlijk per ongeluk. "Voor mijn studie cultuurwetenschappen deed ik onderzoek naar bibliotheken."

Zo kwam ik in gesprek met Gerard. Het einde van het liedje was dat ik dit boek ging schrijven."

'Ik ben erin gedoken en vanaf bovenaf en van links naar rechts het archief doorgelopen'

En de eerste vraag was natuurlijk: waar haal je informatie vandaan?

"In de bibliotheek natuurlijk! In een grote kast op zolder." "Ongeordend, helemaal niet des bibliotheeks," zegt Huis in 't Veld enigszins gegeneerd. Witbraad: "Als ik erheen ging kleedde ik me eerst altijd om." "Dat hielp niet, want nadien zat je altijd helemaal onder het stof."

"Ik ben erin gedoken en vanaf bovenaf en van links naar rechts het archief doorgelopen." "Dat is alweer zo'n twee jaar geleden."

"Dan reed ik met mijn karretje met zes á zeven mappen over de markt. En daarna sloot ik me op. De eerste tijd was wel een eenzame. Maar naarmate het vorderde, namen de contacten toe."

"Op een gegeven moment ging het bij iedereen leven. Eerst dachten de medewerkers nog: wat moet die man op onze zolder tussen onze spullen. Later zelden ze: o, ben je daar weer?"

Witbraad scrollt door zijn boek op de iPad: "In die twee jaar

heb ik er alle ochtenden aan besteed. Soms ook wel hele dagen en af en toe een nacht." "Cor is wel een doorbijter. Een terriër die niet opgeeft. Onverstoorbaar."

En dan: "Je bent wel met vakantie geweest toch?" "Ja natuurlijk. Maar soms werd ik zo gegrepen door iets, dat ik niet kon wachten tot ik weer in die bepaalde map kon kijken." "Ondanks de chaos van het archief," zegt Huis in 't Veld lachend.

"Het is wel een ontdekkingsreis geweest."

'Het is een doorwrochte publicatie, historisch verantwoord, maar niet saai'

"Wij zien het als een groot geschenk," vindt Huis in 't Veld. Het is een prachtige overview. De hele geschiedenis van de bibliotheek staat erin, maar ook de ontwikkeling van de

landelijke bibliotheek en de maatschappelijke ontwikkeling vind je erin terug. De oorlog, de wederopbouw met de beperkte middelen die er toen waren. Het is een doorwrochte publicatie, historisch verantwoord, maar niet saai."

"Ja, er zitten veel anekdotes in, veel illustraties en verhalen van bibliotheekmedewerkers waaruit vaak hun grote betrokkenheid bleek."

Voor sommigen was de bibliotheek hun lust en hun leven, waar ook familieleden aan meehielpen. Bijvoorbeeld het wegbrengen van de wekelijkse contacten naar de bank. Dat deed je niet alleen en dan werd een familielid ingeschakeld om te surveilleren."

"Ook de verhalen van gebruikers," zegt Huis in 't Veld. "Zoals de mevrouw die wekelijks in de bibliotheek komt om de modebladen te lezen."

"En de Turke die een talencursus volgt en de man die wekelijks komt om te studeren." "Ja, het is een spannend boek."

Boekpresentatie naar aanleiding van 111 jaar Openbare Bibliotheek in Zutphen

De boekpresentatie van 'Wee den mensch die maar één boek leest' vindt plaats op woensdagavond 13 november van 20.00 tot circa 21.30 uur in de Bibliotheek Zutphen, Broederkerklein 2. Burgemeester Annemiek Vermeulen neemt dan het eerste exemplaar van het boek 111 jaar bibliotheek Zutphen in ontvangst.

Toegang is gratis, wel graag aanmelding via mail aan info@graafschapbibliotheken.nl

Ingang naar de openbare leeszaal in de Rosmolensteeg rond 1908. Foto: Erfgoedcentrum Zutphen

